

Η Ελληνική Σημαία: Ερμηνευτική και ιστορική προσέγγιση περί του σταυρού και των χρωμάτων

Πολιτισμός / Ιστορία

Μανώλης Καρακώστας, MSc Διοίκησης Επιχειρήσεων, Επαγγελματίας Υγείας - Ερευνητής

Η ελληνική σημαία είναι το εθνικό σύμβολο του κράτους των Ελλήνων, αποτελούμενη από έναν Σταυρό στην επάνω αριστερή της πλευρά και εννέα εναλλασσόμενες οριζόντιες γραμμές, πέντε κυανές και τέσσερις λευκές. Σύμβολα υπήρχαν από τους αρχαίους χρόνους στις ελληνικές πόλεις - κράτη, γεγονός που συναντάται σε όλους τους λαούς του κόσμου. Το άρθρο αυτό έχει σκοπό να επεξηγήσει ορισμένα βασικά ζητήματα περί της ελληνικής σημαίας, η οποία ανά διαστήματα έχει δεχθεί ύβρεις και βεβηλώσεις, δυστυχώς ακόμη κι από Έλληνες.

Η πρώτη επίσημη επαναστατική ελληνική σημαία του αναγεννώμενου ελληνικού Κράτους θεσμοθετήθηκε την 1η Ιανουαρίου 1822, στην Α' Εθνοσυνέλευση στην Πιάδα Επιδαύρου, οριζόμενη από το ΡΔ' άρθρο του προσωρινού πολιτεύματος της Ελλάδος, η οποία συμβολίζει «την Πάρεδρον του Θεού Σοφίαν, την Ελευθερίαν και την Πατρίδα», φέροντας ως σύμβολο τον σταυρό και ως χρώματα το κυανό και το λευκό. Στις 15 Μαρτίου 1822 στην Κόρινθο, το εκτελεστικό σώμα με το διάταγμα 540 προσδιόρισε τις λεπτομέρειες της απόφασης αυτής.

Κατά καιρούς λοιπόν, έχουν ακουστεί πολλές ερμηνείες κυρίως για τα χρώματα της σημαίας, αλλά και του σταυρού. Η επικρατούσα άποψη είναι πως οι εννέα γραμμές αποτελούν από μία συλλαβή για την φράση «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Η ΘΑΝΑΤΟΣ», και ότι τα χρώματα συμβολίζουν την αγνότητα του σκοπού της επανάστασης (λευκό) και την ουράνια θεϊκή δύναμη και παρέμβαση (κυανό) που ενίσχυσε και βοήθησε τους Έλληνες στον άνισο αυτόν, αλλά δίκαιο αγώνα. Άλλες εκδοχές είναι πως τα χρώματα συμβολίζουν τον ουρανό και τον αφρό της θάλασσας, την κυανή ναυτική βάρκα και την λευκή φουστανέλα ή τους κυματισμούς της θάλασσας. Υπάρχει επίσης η πεποίθηση, ότι η ελληνική σημαία είναι εμπνευσμένη από τον αρχηγό του στόλου Ιωάννη Σταθά, ο οποίος μαζί με τον υπαρχηγό Νικοτσάρα πραγματοποίησαν επιδρομές στα παράλια του Β. Αιγαίου το 1807, και έφεραν μαζί τους μια σημαία με κυανό πεδίο και κατάλευκο σταυρό. Έχει ακουστεί ακόμα η

γνώμη ότι τα χρώματα επιλέχθηκαν από την βαυαρική σημαία, επί βαυαροκρατίας. Σαφώς, η άποψη αυτή επ' ουδενί δεν μπορεί να ισχύει, αφού η απόφαση που προσδιόριζε τα εθνικά χρώματα είχε παρθεί πολλά χρόνια πριν, στην Α' Εθνοσυνέλευση.

Όσον αφορά τον σταυρό, φυσικά και συμβολίζει τον Χριστιανισμό, όπως μαρτυρούν άλλωστε και οι προσωπικές σημαίες των επαναστατών, που εκτός από τον σταυρό, πολλές έφεραν και μορφές Αγίων, παρ' όλο που ορισμένες σύγχρονες απόψεις ένθεν κι ένθεν θέλουν να συμβολίζει τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα ή να προέρχεται από απλούς σταυρούς, που αποτελούσαν αρχαία ελληνικά εμβλήματα. Άλλωστε, ο Θ. Κολοκοτρώνης στον λόγο του στην Πνύκα ανέφερε πως «όταν επιάσαμε τα άρματα είπαμε πρώτα υπέρ πίστεως και έπειτα υπέρ πατρίδος», γεγονός που πιστοποιεί τα λεγόμενά μας.

Γενικά για την σημαία, υπάρχει η άποψη πως η δομή με τις επαναλαμβανόμενες γραμμές, ακόμα και εκείνη με τον σταυρό σε όλη της την έκταση, είναι αντιγραφή από την αμερικανική σημαία και από την αγγλική ή και σημαίες άλλων κρατών, επίσημες και μη, αντίστοιχα. Η αλήθεια είναι πως υπάρχουν μεγάλες ομοιότητες, και ίσως να ισχυριστεί κανείς, ότι εφ' όσον τότε οι «μεγάλες δυνάμεις» βοήθησαν στον αγώνα, να επηρεαστήκαμε από αυτές στα εθνικά μας σύμβολα. Όλα αυτά είναι εύλογα, όμως πιστεύω πως θα πρέπει να ερευνήσουμε τα βαθύτερα αίτια της επιλογής της ελληνικής σημαίας, διενεργώντας μία έρευνα από ιστορικής απόψεως.

Αρχικά τα χρώματα και η δομή με τις γραμμές της ελληνικής σημαίας είναι ίδια με τις σημαίες των αριστοκρατικών βυζαντινών οίκων των Αγελάστων, των Μαλειϊνών και των Καλλέργηδων, οι οποίοι πίστευαν πως κατάγονταν από τον Αυτοκράτορα Νικηφόρο Β' Φωκά, ενώ σε σχέση με τον σταυρό ομοιάζουν με αυτές των Ραγκαβέ και της ναυτικής σημαίας των Παλαιολόγων, αλλά είναι απολύτως ίδια με εκείνη των Δουκών. Επίσης, λέγεται πως η επιλογή των χρωμάτων ίσως να έγινε λόγω των κυανόλευκων σημαιών του Μ. Αλεξάνδρου ή της ενδυμασίας των βυζαντινών αξιωματούχων, ενώ υπάρχει και η εκδοχή ότι τα χρώματα και το σχήμα πάρθηκαν από την σημαία του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, την οποία έφερε κατά την άλωση της Πόλης (βλ. σχετική εικόνα). Όμως, πιο αληθείς φαίνονται οι περιπτώσεις, η ελληνική σημαία να προήλθε από τους βυζαντινούς χρόνους. Πιο συγκεκριμένα, η ελληνική σημαία με τις γραμμές είναι ίδια με το φλάμμουλο (σημαία) του δρουγγού (στρατιωτική μονάδα μεγέθους τάγματος) των Ελλαδικών, ενώ η αντικατασταθείσα απ' αυτήν, όπως προαναφέραμε με των Δουκών.

Οικόσημο Αγελάστων (9ος αι.)

Οικόσημο Καλλεργών

Οικόσημο Μαλειτών

Οικόσημο Ραγκαβέ

Η σημαία του Βυζαντίου λίγο πριν την Άλωση λέγεται και σημαία του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου

Ναυτική Σημαία Παλαιολόγων (μέσα 13ου αι. - 1453)

Οι λόγοι

που επιλέχθηκαν αυτές οι δύο σημαίες, η πρώτη του ναυτικού και η δεύτερη της ξηράς, δεν είναι καθόλου τυχαίοι. Το φλάμμουλο του δρουγγού των Ελλαδικών, αφορούσε τον βυζαντινό στόλο, που είχε ως πεδία δράσης του, κυρίως το Ελλαδικό θέμα, και τις περιοχές της Θεσσαλονίκης, του Στρυμόνος και της Κρήτης. Το Ελλαδικό θέμα, περιελάμβανε γεωγραφικά την Στερεά Ελλάδα, την Πελοπόννησο και την Θεσσαλία, το οποίο αντιστοιχούσε εν πολλοίς στα απελευθερωμένα εδάφη της Ελλάδος κατά το έτος 1822 (Στερεά Ελλάδα, Πελοπόννησος, Κυκλάδες). Επομένως, φαίνεται ξεκάθαρα πως οι Έλληνες επέλεξαν για ναυτική τους σημαία, μία ναυτική βυζαντινή σημαία, η οποία αντιστοιχούσε στα απελευθερωμένα μέχρι τότε εδάφη.

Δρούγγος των Ελλαδικών

Οικόσημο Δουκών

Σημαία οπλαρχηγού Ιωάννη Σταθά

Αντιστοίχως, η σημαία της ξηράς πήρε την μορφή της σημαίας των Δουκών, την οποία είχε χρησιμοποιήσει ο Ιωάννης Σταθάς. Ίσως υιοθέτησε την σημαία αυτή που έφερε μόνο τον σταυρό, λόγω της βαθιάς του πίστης, αλλά και ένεκα της βαθιάς σχέσης και του δεσίματος των Ελλήνων με την Ορθοδοξία και την Εκκλησία. Μπορούμε να ισχυριστούμε επίσης, πως ο οπλαρχηγός επέλεξε αυτήν την σημαία, εμπνευσμένος από εκείνη του Παλαιολόγου, αφαιρώντας τον δικέφαλο αετό, για τον λόγο ότι πλέον δεν υπήρχε Αυτοκρατορία και η Κωνσταντινούπολη δεν είχε απελευθερωθεί. Η σημαία αυτή λοιπόν, είχε ευλογηθεί και υψώθηκε το 1807 στη Μονή Ευαγγελιστρίας στην Σκιάθο. Σε αυτήν ο ηγούμενος Νήφων όρκισε τους οπλαρχηγούς Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, Ανδρέα Μιαούλη, Παπαθύμιο Βλαχάβα, Γιάννη Σταθά, Νικοτσάρα, τον Σκιαθίτη διδάσκαλο του Γένους Επιφάνιο - Στέφανο Δημητριάδη, τους Λαζαίους, τον Αναστάσιο Καρατάσο, τον Λιόλιο Ξηρολειβαδίτη, τον Νικόλαο Τσάμη και πολλούς άλλους. Οι καπεταναίοι είχαν συγκεντρωθεί στο Μοναστήρι για να σχεδιάσουν τις επόμενες κινήσεις τους για την Επανάσταση. Παραλλαγή της ήταν η σημαία του Παπαφλέσσα, που ήταν φτιαγμένη από το κυανό εσωτερικό του ράσου του και την φουστανέλα ενός συμπολεμιστή του, του οπλαρχηγού Παναγιώτη Κεφάλα. Επομένως, οι Αγωνιστές είναι πολύ πιθανόν να επέλεξαν για σημαία του κράτους, την σημαία εκείνη στην οποία είχαν ορκιστεί πριν ξεκινήσουν τον αγώνα τους, συνυπολογισθέντων των προαναφερομένων λόγων. Τα λεγόμενά μας για τις δύο αυτές ελληνικές σημαίες, επιβεβαιώνει η απόφαση 540 του εκτελεστικού, υπογεγραμμένη από τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, στις 15 Μαρτίου 1822 (*).

Οι Έλληνες λοιπόν, γνώριζαν την ιστορία τους και προσπαθούσαν να αναστήσουν την χαμένη τους Αυτοκρατορία, γι' αυτό και πήραν στοιχεία από το ένδοξο παρελθόν, και τα συνδύασαν με τη πίστη στον Θεό, η οποία εκτός από τον σταυρό συμβολίζονται και με τα χρώματα όπως ήδη αναφέραμε. Αυτό βλέπουμε και στο βιβλίο «Ιστορία του Ελληνικού Στρατού 1821 - 1997», εκδοθέν υπό του Γενικού Επιτελείου Στρατού, στο οποίο σημειώνεται πως «με την επιλογή του κυανού, του χρώματος του ουρανού, υποδηλώνεται η θεότητα του Αγώνα, αφού ο Θεός ενέπνευσε στο έθνος τη μεγαλουργή ιδέα, παρότι αδύνατο και άοπλο, να αναλάβει και να φέρει σε αίσιο πέρας τον άνισο εκείνο αγώνα. Με το λευκό υποδηλώνεται ο καθαρός, άμωμος και αγνός σκοπός των Ελλήνων που μοναδική τους επιδίωξη ήταν η απελευθέρωση και η ανεξαρτησία του έθνους και η απαλλαγή του από την πολύχρονη σκληρή τυραννία. Εξάλλου, σύμφωνα με την επικρατέστερη εκδοχή, οι αντιπροσωπεύουν τις εννέα συλλαβές της φράσης που ήταν και ο όρκος των παλικαριών της

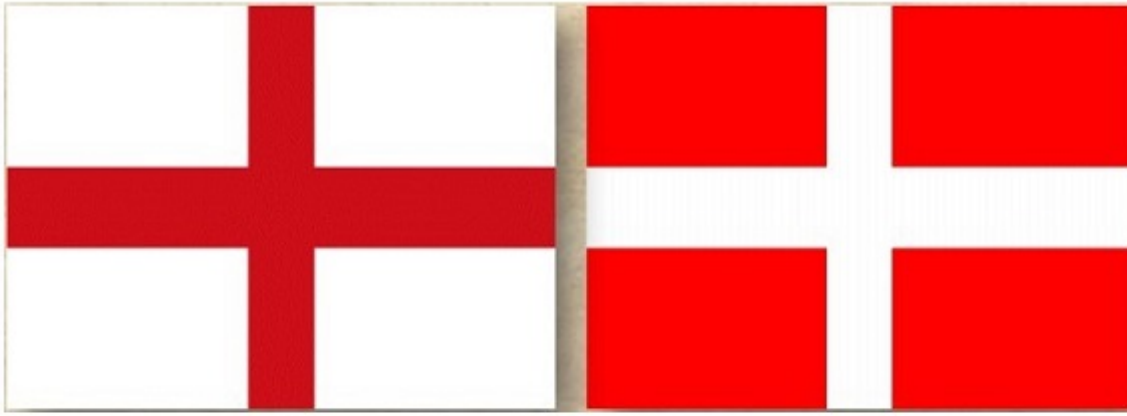
Λάβαρο Μ. Κωνσταντίνου Κι αφού αναλύσαμε τα περί χρωμάτων και δομής της

σημαίας, ας δούμε και την σημασία του σταυρού. Θα πει κανείς, ότι αυτό δεν χρίζει ιδιαίτερης ανάλυσης, αφού είναι γνωστό τοις πάσι ότι πρόκειται για τον Χριστιανικό Σταυρό. Φυσικά και είναι σωστή μια τέτοια σκέψη, όμως είναι ωφέλιμο να δούμε και την ιστορική πορεία της καθιέρωσης του σταυρού ως εθνικού συμβόλου. Γυρίζουμε πίσω στην ιστορία, την περίοδο του Μ. Κωνσταντίνου και της εποχής που έδινε τις μάχες για να γίνει μονοκράτορας της Ρωμαϊκής

Αυτοκρατορίας. Τότε, ο Άγιος μαζί με τους στρατιώτες του, είδε στον ουρανό να σχηματίζεται το σημείο του Τιμίου Σταυρού του Χριστού με την επιγραφή «ΕΝ ΤΟΥΤΩ ΝΙΚΑ». Το βράδυ ο Αυτοκράτωρ είδε σε όραμα τον Κύριο να του λέει, πως με το σύμβολο αυτό θα νικήσει του εχθρούς του, όπως και συνέβη. Τότε ο Μ. Κωνσταντίνος έφτιαξε έναν χρυσό σταυρό, με ένα πανί που έφερε την μορφή αυτού και των γιων του, όπου στην κορυφή του υπήρχε το χριστόγραμμα (☩). Αυτή είναι η πρώτη χριστιανική σημαία, το λεγόμενο λάβαρο, απ' όπου προέρχεται και ο σημερινός σταυρός της ελληνικής σημαίας. Οπότε, ας γνωρίζουμε πως ο Σταυρός που εθεάθη πριν 17 αιώνες στον μεγάλο Αυτοκράτορα, αποτυπώνεται σήμερα στην σημαία μας, όπως και στις βυζαντινές σημαίες, και αποτελεί τον Σταυρό του Κυρίου Ιησού Χριστού, και ως γνωστόν όπου Σταυρός εκεί και ο Χριστός.

Συμπεραίνουμε λοιπόν, πως η ελληνικές σημαίες της ξηράς και του ναυτικού (η σημερινή επίσημη), προέρχονται από τους βυζαντινούς χρόνους, για τους λόγους που δείξαμε παραπάνω, έχοντας ως κύριο σύμβολο τον Σταυρό του Χριστού, δείχνοντας και μ' αυτόν τον τρόπο την ιστορική συνέχεια της Ελλάδος, καθώς και την ελληνικότητα της Ρωμανίας. Στα χρώματα αυτά λοιπόν, το κυανό και το λευκό, που ελήφθησαν από το ένδοξο παρελθόν, προσδόθηκαν τα χαρακτηριστικά του δικαίου και της δυνάμεως του Θεού.

Τα αναφέρουμε όλα αυτά για να δείξουμε την αγιότητα και ιερότητα του εθνικού μας συμβόλου, το οποίο δεν μοιάζει με κανενός άλλου κράτους, αφού εκείνα υποδηλώνουν κάποιες αξίες του λαού, ενίοτε και τους αγώνες του, όμως στην περίπτωση της ελληνικής σημαίας πρόκειται για κάτι ανώτερο που υπερβαίνει τα ανθρώπινα. Στην περίπτωση της ελληνικής σημαίας δεν πρόκειται για μια ανθρώπινη αποτύπωση, αλλά για τον συμβολισμό της αληθούς πίστεως του Θεού, αποτυπωμένη όχι μόνο στον σταυρό, αλλά και στα χρώματα. Γι' αυτό λοιπόν, πρέπει να γνωρίζουμε πως η εορτή της παγκοσμίου Υψώσεως του Τιμίου και Ζωοποιού Σταυρού, την 14η Σεπτεμβρίου εκάστου έτους, εκτός από εκκλησιαστική θα μπορούσε να θεωρηθεί και εθνική, αφού είναι η εορτή του εθνικού μας συμβόλου, η οποία καθιερώθηκε επί Μ. Κωνσταντίνου το 335, με την πρώτη Ύψωση στα Ιεροσόλυμα, και πραγματοποιήθηκε ξανά το 626, όταν ο Αυτοκράτωρ Ηράκλειος ανέκτησε τον Τίμιο Σταυρό από τους βαρβάρους. Αυτό αποτελεί ακόμα ένα στοιχείο που δείχνει την αναπόσπαστη ενότητα του Ελληνισμού με τον Χριστιανισμό, αφού ο δεύτερος μπορεί να αφορά αδιακρίτως όλους τους ανθρώπους, όμως η σχέση του με την Ελλάδα είναι μοναδική και ιδιαίτερη. Αυτό έδειξε και με τον λόγο του ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης όταν έλεγε πως «εμείς θ' αναστήσουμε μία πατρίδα που κεφάλι θάχη το Χριστό. Κι όχι ανθρώπους». Αξιοσημείωτο είναι πάντως, πως η ελληνική σημαία γιορτάζει και τιμάται στις 27 Οκτωβρίου, παραμονή της εορτής της Αγίας Σκέπης και της επετείου του «Όχι».

Ο Σταυρός της Αναστάσεως (τέλη 4ου - αρχές 7ου αι.)

Δρούγγος Αφρικής

Τέλος, εφ' όσον πραγματοποιήσαμε την ιστορική ανασκόπηση, μπορούμε να δούμε πως η ελληνική σημαία δεν πήρε δάνεια από σημαίες άλλων κρατών που ομοιάζουν μ' αυτήν, αλλά μάλλον το αντίθετο. Βλέπουμε την σημαία της Αγγλίας που φέρει τον «Σταυρό του Αγίου Γεωργίου», να είναι ίδια με την σημαία που εικονίζει τον «Σταυρό της Αναστάσεως» (απ' αυτήν προέρχεται και η σημαία του Παναγίου Τάφου, έχοντας στην μέση το σύμβολο της Αγιοταφίτικης Αδελφότητας « »). Επίσης, σαφή επιρροή έχει δεχθεί και η σημαία της Καταλονίας, από την σημαία του δρουγγού της Αφρικής. Τέλος, σχετικά με τις οριζόντιες γραμμές, δεν δύναται να γίνεται λόγος για δάνειο από την αμερικανική σημαία, όπως τεκμηριώθηκε ανωτέρω. Επομένως, συμπεραίνουμε πως τα σημερινά κράτη, κυρίως τα ευρωπαϊκά, στην σύγχρονη και παλαιότερη εποχή τους, έχουν επηρεαστεί από την Ρωμανία στο θέμα των εθνικών τους συμβόλων, όπως άλλωστε συνέβη και με τον πολιτισμό τους.

Βιβλιογραφία:

1. Γεώργιος Στ. Σοφικίτης (2016), **Ρωμέικα Εμβλήματα,**

<https://drive.google.com/file/d/0B8CLOmljum81djNmY1QxQjd2bUk/view>

2. Νίκος Γιαννόπουλος (2016), «Γιατί η ελληνική σημαία είναι κυανόλευκη; Γιατί έχει εννιά λωρίδες; Πότε καθιερώθηκε ως επίσημη σημαία του ελληνικού κράτους;», <http://www.mixanitouxronou.gr/giati-i-elliniki-simea-ine-kianolefki-giati-echi-ennia-lorides-pote-kathierothike-os-episimi-simea-tou-ellinikou-kratous/>

3. Γενικό Επιτελείο Στρατού (2005), Η Ελληνική Σημαία, Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού, Αθήνα, <http://www.romiosini.org.gr/2B3DA969.print.el.aspx>

4. Σημαία της Ελλάδας, <https://el.wikipedia.org>

5. Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος, Περί Θεμάτων, http://khazarzar.skeptik.net/pgm/PG_Migne/Constantinus%20Porphyrogenitus_PG%20112-113/De%20thematibus.pdf

6. Λάμπρος Κ. Σκόντζος, «Αφιέρωμα στην εορτή της Υψώσεως του Τιμίου Σταυρού, Τον Σταυρόν σου προσκυνούμεν Δέσποτα», http://www.apostoliki-diakonia.gr/gr_main/catehism/theologia_zoi/themata.asp?cat=afier&contents=contents_Ypsosis.a

7. (*) α) των μεν κατά γην δυνάμεων η σημαία, σχήματος τετραγώνου, θα είχεν εμβαδόν κυανού, το οποίο θα διηρείτο εις τέσσαρα ίσα τμήματα από άκρων έως άκρων του εμβαδού

β) η δε κατά θάλασσαν σημαία θα ήτο διττή' μία διά τα πολεμικά και άλλη διά τα εμπορικά πλοία. Και της μεν διά τα πολεμικά πλοία το εμβαδόν θα διηρείτο εις εννέα οριζόντια παραλληλόγραμμα, παραμειβομένων εις αυτά των χρωμάτων λευκού και κυανού' εις την άνω δε προς τα έσω γωνίαν τούτου του εμβαδού εσχηματίζετο τετράγωνον κυανόχρουν, διηρημένον εν τω μέσω δι' ενός σταυρού λευκοχρόου. Της δε διά τα εμπορικά πλοία διωρισμένης το εμβαδό θα ήτο κυανού' εις την άνω προς τα έσω γωνίαν τούτου του εμβαδού εσχηματίζετο ωσαύτως τετράγωνον λευκόχρουν και διηρημένον εν τω μέσω δι' ενός σταυρού κυανοχρόου.

<https://bit.ly/3L0yOMy>